

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “สภาพการปฏิบัติงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา
ในโรงเรียนที่เปิดสอนถึงช่วงชั้นที่ 1 - 2 อำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มหาสารคาม เขต 1 ผู้วิจัยขอแนะนำเอกสารและงานวิจัย ตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา
 - 1.1 ความหมายของการปฏิรูปการศึกษา
 - 1.2 แนวคิดในการปฏิรูปการศึกษา
 - 1.3 แนวทางและมาตรการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 - 1.4 จุดเน้นการพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
2. แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
 - 2.1 การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา
 - 2.2 การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา
 - 2.3 การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
 - 2.4 การปฏิรูประบบบริหารการศึกษา
3. บทบัญญัติ 10 ประการ ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของ
กระทรวงศึกษาธิการ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา

1.1 ความหมายของการปฏิรูปการศึกษา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2542 : 495) กล่าวว่า “การปฏิรูป”
หมายถึง สมควร เหมาะสม “การศึกษา” หมายถึง ค้นคว้า อบรม ฝึกฝน รวมคำการปฏิรูป
การศึกษา หมายถึง การค้นคว้าหรือฝึกฝนเรื่องที่สมควร เพื่อพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง
แก้ไข การศึกษาให้มีความเหมาะสม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 ก : 18) กล่าวว่า การปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ หมายถึง การปรับปรุงการดำเนินงานของ กระทรวงศึกษาธิการ โดยการเลือกสรรเปลี่ยนแปลง และเพิ่มเติมแนวทางการดำเนินงานที่มี อยู่เดิมด้วยความคาดหมายว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่เดิมให้เบาบางลงหรือ หดหายไปและสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายความเป็นเลิศทางการศึกษา ในปี พ.ศ. 2550

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 ข : 10) กล่าวว่า การปฏิรูป การศึกษา หมายถึง การปรับเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับแบบและกระบวนการเรียนรู้ พร้อมกับ การปฏิรูประบบการจัดการปรับเปลี่ยนการบริหารการศึกษา

รุ่ง แก้วแดง (2541 : บทนำ) ให้ความหมายของการปฏิรูปการศึกษาว่า ควรใช้คำว่า การปฏิวัติทางการศึกษา เพราะเป็นการรื้อระบบทางการศึกษา เป็นการพิจารณาทบทวน สภาพการจัดการศึกษาตั้งแต่รากฐาน และออกแบบใหม่ให้ได้กระบวนการจัดการศึกษา ที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ประชุม พันธุ์พงศ์ (2542 : 17) กล่าวว่า การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทั้งในแนวคิดและวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้สถานศึกษามีศักยภาพเพียงพอ ต่อการยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น

นิชกานต์ บุญเกิด (2541 : 10) กล่าวว่า การปฏิรูปการศึกษา คือ การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงงานทางการศึกษาในบางส่วนหรือทั้งหมดที่ยังขาดคุณภาพ ยังผลให้เกิด การพัฒนางานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

สรุปได้ว่า การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การเพิ่มเติม ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไขปัญหาด้านการศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ที่ตั้งไว้

1.2 แนวคิดในการปฏิรูปการศึกษา

ประเวศ วะสี (2538 : 15) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปว่า ลักษณะของ สังคม สมัยใหม่และหลักสมัยใหม่ คือ ความเร็ว เมื่อมีความเร็วมากก็มีปัญหาเรื่องการปรับตัว ไม่ทัน การเปลี่ยนแปลงของสมัยใหม่และหลักสมัยใหม่เข้ามาสู่สังคมไทย ในเวลาสั้นมาก ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนจากสังคมเล็กที่เคลื่อนที่ช้า ๆ มาเป็นสังคมใหญ่ ที่มีความเร็วสูง ทำให้คนไทยและสังคมไทยไม่มีเวลาปรับตัว เราจึงเห็นภาพรวมระหว่าง ความทันสมัย ของวัตถุและความล้าหลังหรือเสื่อมสลายของสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม

การจัดการเรียนการสอนของไทยในทุกกระดับ คือ จัดเอาความรู้ให้กับเด็กได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ให้มากที่สุด แทนที่จะสร้างรากฐานวิธีการแสวงหาความรู้ สร้างกรอบแนวทางวิธีการเรียนรู้ด้วยตัวเองในสิ่งที่เป็นประโยชน์ในชีวิตเขา ซึ่งเป็นการทำลายศักยภาพในการเรียนรู้เพราะการท่องจำจากตำราทำให้ผู้เรียนขาดประสบการณ์ ขาดการนำข้อมูลมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญยิ่งคือการปฏิรูปการศึกษาทุกระดับ โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงและหาแนวทางแก้ไขแล้วนำไปสู่การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของลีปนนท์ เกตุทัต (2539 : 13) ที่ให้แนวคิดไว้ว่า จุดอ่อนของการจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบัน คือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นองค์ความรู้เป็นสำคัญ ในการปฏิรูปการศึกษาต้องเน้นการให้วิธีการเรียนรู้แก่ผู้เรียน

วิจิตร ศรีสะอ้าน (2538 : 32) ได้ให้แนวคิดว่า การปฏิรูปการศึกษาไทยในอนาคตเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาโลก

มูลนิธิสคสรี - สฤยวงศ์ (อ้างในสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : 45) ได้จัดให้มีการอภิปรายเพื่อการศึกษาแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. แนวคิด/หลักการปฏิรูปการศึกษา

- 1.1 มนุษย์มีศักดิ์ศรีของความเป็นคน และมีศักยภาพในการเรียนรู้ยิ่ง
- 1.2 การเรียนสำคัญกว่าความรู้ สำคัญกว่าการท่องจำ สำคัญกว่าการสอน ในการปฏิรูปการศึกษาต้องไม่ใช่เพียงการสร้างความรู้ การให้ท่องจำและการสอน แต่เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของทุกคนในทุกสถานการณ์ เพื่อความเข้มแข็งทางปัญญา
- 1.3 การศึกษาไม่ใช่หน้าที่ของครูและโรงเรียนเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของทุกส่วนในสังคม การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาและเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งทางปัญญา

2. เป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา

- 2.1 เป็นการศึกษาเพื่อคนทั้งมวล การศึกษาเป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้ของทุกคนในสังคม ตั้งแต่แรกเกิดจนตายอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
- 2.2 สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คนในสังคมทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนในการจัดการศึกษา การศึกษาไม่ใช่ของครูและโรงเรียนหรือกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น แต่ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2.3 เป็นการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาทั้งหมด ในการจัดการเรียนการสอน ต้องให้ผู้เรียนเกิดความคิด โดยการเรียนรู้จากสภาพจริง นำปัญหาจากชีวิตจริงที่ใกล้ตัวมาศึกษา วิเคราะห์ ค้นหาสาเหตุและแนวทางแก้ไข

3. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา

3.1 ปฏิรูปโครงสร้างของระบบจัดการศึกษา โดยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ระบบการศึกษาให้มีความทั่วถึง หลากหลาย ยืดหยุ่น สอดคล้องเชื่อมโยงและมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะให้เป็นการศึกษาสำหรับคนทั้งหมด ให้คนทั้งหมดมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3.2 ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ จะต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ โดยลดการเรียนในห้องเรียนให้น้อยลง ให้นักเรียนได้เรียนจากการสัมผัสความจริงจากการทำ กิจกรรมในห้องจากการทำงาน จากการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีการฝึกปฏิบัติจริง ฝึกทักษะ การแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริง ฝึกค้นคว้าหาความรู้ด้วยวิธีต่างๆ กระบวนการเรียนรู้ ดังกล่าวจะทำให้เกิดความเข้มแข็งทางปัญญา คิดเป็น ทำเป็นและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรม

3.3 ปฏิรูปการจัดการศึกษา ในการจัดการศึกษาต้องเปิด โอกาสให้โรงเรียนหรือ สถานศึกษาได้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ด้วยตนเอง มากกว่าการสั่งการจากส่วนกลาง ซึ่งถือเป็น ความอ่อนแอของการศึกษาไทย โดยเน้นการบริหารแบบกระจายอำนาจ ซึ่งจะช่วยให้เกิด ความเข้มแข็งทางปัญญาด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 7) ได้กำหนด แนวคิดพื้นฐานในการดำเนินงาน ปฏิรูปการศึกษาว่า

1. เป้าหมายหลักของการปฏิรูปการศึกษา คือ “การเรียนการสอนมีคุณภาพ และมาตรฐานในระดับสากล ภายในปี 2550”

2. การปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและ สถานการณ์ในอนาคต จะต้องเน้นการพัฒนา “คุณภาพการศึกษา” โดยเฉพาะคุณภาพ ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน จะเกิดขึ้นได้จะต้องเน้นการปฏิรูป กระบวนการเรียนการสอนที่แท้จริงของครูแต่ละคน วิธีการเรียนของผู้เรียนและการบริหาร จัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเป็นหลัก

4. การปฏิรูปการศึกษา (โดยเฉพาะในระดับโรงเรียนหรือสถานศึกษา) จะครบถ้วนสมบูรณ์ต้องปฏิรูปทั้ง 3 มิติ คือ องค์ประกอบหลัก ยุทธศาสตร์ การดำเนินงาน และปัจจัยสร้างเสริมการเรียนรู้

5. การดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาจะเน้นยุทธศาสตร์หลัก 5 ประการ คือ

5.1 กระจายอำนาจให้สถานศึกษาและหน่วยปฏิบัติมีอิสระและความคล่องตัว ในการบริหารงานที่รับผิดชอบ

5.2 ใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาทุกระดับ

5.3 เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

5.4 ให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

5.5 เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ

6. ปัจจัยเสริมสร้างการเรียนรู้ (ETHOS) ที่สำคัญ ซึ่งทำให้การปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ ได้แก่

6.1 ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนเชิง

6.2 มีความคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

6.3 มีจุดเน้นการสอน (ของครู) ที่ชัดเจน

6.4 บรรยากาศสิ่งแวดล้อมเกื้อกูลต่อการเรียนการสอนเด็ก

6.5 มีการติดตามความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ

6.6 ประชาชน (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) มีส่วนร่วม

6.7 มีเวลาที่ใช้ในการเรียนอย่างสม่ำเสมอ

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การปฏิรูปศึกษานั้นได้มุ่งเน้นให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษาและให้โอกาสแก่ชุมชนและทุกส่วนในสังคมในการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการศึกษา นอกจากนี้ยังมุ่งให้มีการกระจายอำนาจในการบริหารการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพต่อไป

1.3 แนวทางและมาตรการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1. การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร

1.1 สถาบันการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษาเร่งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน โดยจัดให้เป็นวิชาเฉพาะที่ต้องปรับวิธีการเรียนการสอนและสอดแทรก ในกระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งจัดกิจกรรมเสริมทุกประเภท

1.2 กระทรวงศึกษาธิการปรับโครงสร้างเนื้อหาสาระของหลักสูตรในส่วนของ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และวิชาที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ดังนี้

1.2.1 เพิ่มสัดส่วนการเรียนรู้วิชาพื้นฐานที่จำเป็นให้มากขึ้นโดยเฉพาะ วิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ภาษาไทยและ ภาษาต่างประเทศ

1.2.2 เพิ่มเวลาการฝึกปฏิบัติ การจัดกิจกรรมในวิชาพลศึกษา ดนตรีและ ศิลปะ เพื่อให้มีการพัฒนาสุขภาพกายและใจ ตลอดจนอารมณ์และสังคมที่เหมาะสมกับวัย

1.2.3 เพิ่มการเรียนการสอนรวมทั้งจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม ศึกษา เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอันจะมีผล ให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.2.4 ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและนำมาใช้ อย่างจริงจังและกว้างขวาง โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดและพัฒนาหลักสูตร รวมทั้ง การติดตามประเมินผล เพื่อให้การจัดการศึกษามีเนื้อหาสอดคล้องกับวิถีชีวิตและการประกอบ อาชีพ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในท้องถิ่นของตนได้อย่างเป็นสุข สามารถ ดำรงไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และสิ่งแวดล้อม

1.2.5 สถาบันศึกษานำการฝึกปฏิบัติในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพใน ทุกระดับการศึกษา เพื่อให้เกิดทักษะการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ตลอดจนเกิดจิตสำนึกที่ดี ต่อสังคมส่วนรวม

2. ปรับปรุงการจัดการกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

2.1 ผู้สอนปรับวิธีการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเน้นกระบวนการคิด อย่างเป็นระบบและมีเหตุผล มุ่งให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ แสวงหา ความรู้และรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งรู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ตามระบอบ

การเรียนการสอน ตลอดจนจัดให้มีสื่อและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อย่างเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และภาษาต่างประเทศ

3.2 รัฐและเอกชนเร่งพัฒนาตำราเรียนและหนังสืออ่านประกอบให้มีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์และรูปเล่มดึงดูดใจผู้อ่านให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนา และจัดทำหนังสือสำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษ และผู้ที่ด้อยโอกาส ผู้พิการต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างนิสัยรักการอ่านให้กับเยาวชน

3.3 รัฐและเอกชนสนับสนุนการจัดทำชุดความรู้สำหรับครูใช้ประกอบการเรียนการสอน รวมทั้งบทเรียนหรือชุดความรู้ สามารถเรียนด้วยตนเองได้ เช่น ชุดความรู้หรือบทเรียนในเรื่องวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ประชาธิปไตย ครอบครัวยุคใหม่ โรคเอดส์ เป็นต้น

3.4 เร่งรัดการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ให้สามารถใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อการศึกษาได้

3.5 สถาบันการศึกษาจัดหาอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ รวมทั้งซอฟต์แวร์สำหรับ การดำเนินงานด้านสารสนเทศเพื่อการศึกษาอย่างเพียงพอ แก่สถานศึกษาโดยคำนึงถึง ความพร้อมของบุคลากร เพื่อให้การใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เกิดประโยชน์สูงสุด

3.6 หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ส่งเสริมการสร้างสรรค์และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเช่น การพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อคอมพิวเตอร์ รวมทั้งสื่อผสม (Multimedia) ที่ผู้เรียนเข้าถึงบริการได้ง่ายทั้งในรูปแบบการซื้อ การเช่า การให้ยืมแบบ ไม่เสียค่าใช้จ่าย หรือที่ส่งผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนการพัฒนาบทเรียนที่เหมาะสมกับสื่อดังกล่าว และบนพื้นฐานของบริบทของสังคมไทย เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ที่สนุก หลากหลาย และกว้างขวาง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2540 : 68)

นอกจากนั้นกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ขึ้น โดยมีปณิธานในการพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อให้เป็นกลไกในการพัฒนาคน อย่างเหมาะสมทั้งด้านจิตใจ สังคม สติปัญญา สุขภาพพลานามัย และการประกอบอาชีพ เพื่อให้ประชากรในชาติมีนิสัยรักการพัฒนาดตนเอง มีหลักศาสนาเป็นครรลองชีวิต มีจิตสำนึกในความเป็นไทย ดำรงชีวิตในสังคมอย่างสันติสุข มีส่วนร่วมรับผิดชอบการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ตลอดจนมนุษยชาติในประชาคมโลก

การเรียนการสอน ตลอดจนจัดให้มีสื่อและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
อย่างเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และภาษาต่างประเทศ

3.2 รัฐและเอกชนเร่งพัฒนาตำราเรียนและหนังสืออ่านประกอบให้มีเนื้อหา
สาระที่เป็นประโยชน์และรูปเล่มดึงดูดใจผู้อ่านให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนา และจัดทำ
หนังสือสำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษ และผู้ที่ด้อยโอกาส ผู้พิการต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้าง
นิสัยรักการอ่านให้กับเยาวชน

3.3 รัฐและเอกชนสนับสนุนการจัดทำชุดความรู้สำหรับครูใช้ประกอบการเรียน
การสอน รวมทั้งบทเรียนหรือชุดความรู้ สามารถเรียนด้วยตนเองได้ เช่น ชุดความรู้หรือ
บทเรียนในเรื่องวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ประชาธิปไตย ครอบครัวยุคใหม่
โรคเอดส์ เป็นต้น

3.4 เร่งรัดการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ให้สามารถใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย
ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อการศึกษาได้

3.5 สถาบันการศึกษาจัดหาอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ รวมทั้งซอฟต์แวร์สำหรับ การ
ดำเนินงานด้านสารสนเทศเพื่อการศึกษาอย่างเพียงพอ แก่สถานศึกษาโดยคำนึงถึง ความ
พร้อมของบุคลากร เพื่อให้การใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เกิดประโยชน์สูงสุด

3.6 หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ส่งเสริมการสร้างสรรค์และพัฒนา
เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเช่น การพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อคอมพิวเตอร์ รวมทั้งสื่อผสม
(Multimedia) ที่ผู้เรียนเข้าถึงบริการได้ง่ายทั้งในรูปแบบการซื้อ การเช่า การให้ยืมแบบ
ไม่เสียค่าใช้จ่าย หรือที่ส่งผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนการพัฒนาบทเรียน
ที่เหมาะสมกับสื่อดังกล่าว และบนพื้นฐานของบริษัทของสังคมไทย เพื่อกระตุ้นการเรียน
ที่สนุก หลากหลาย และกว้างขวาง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2540 : 68)

นอกจากนั้นกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรมระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ขึ้น โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรมเพื่อให้เป็นกลไกในการพัฒนาคน อย่างเหมาะสมทั้งด้านจิตใจ สังคม
สติปัญญา สุขภาพพลานามัย และการประกอบอาชีพ เพื่อให้ประชากรในชาติมีนิสัยรักการ
พัฒนาตนเอง มีหลักศาสนาเป็นครรลองชีวิต มีจิตสำนึกในความเป็นไทย ดำรงชีวิตในสังคม
อย่างสันติสุข มีส่วนร่วมรับผิดชอบการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ตลอดจนมนุษยชาติในประชาคมโลก

โดยที่ภารกิจที่สำคัญยิ่งของกระทรวงศึกษาธิการ คือ การพัฒนาคน ประกอบกับ การที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ซึ่งมี การดำเนินการ ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ในด้านแนวคิดที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวมและให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบบริหาร จัดการภายในที่ดีให้เกิดขึ้น ในทุกระดับ อันจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนที่มี “คน” เป็นศูนย์กลางได้อย่างแท้จริง จุดเริ่มต้น ที่สำคัญยิ่งที่จะนำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ก็คือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทย โดยจะต้องเอื้อและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง แนวทางการพัฒนาประเทศในอนาคต ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

1.4 จุดเน้นการพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดจุดเน้นในการพัฒนาการศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ระยะเวลาที่ 8 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2540 : 8) ไว้ดังนี้

1. การศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจำเป็นจะต้องยกระดับให้สูงขึ้นถึงระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย และจัดให้กว้างขวางทั่วถึง และมีคุณภาพเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนา คุณภาพชีวิตและการพัฒนาอาชีพ
2. การพัฒนาสุขภาพ พลานามัย เพื่อให้ประชาชนชาวไทยมีสุขภาพพลานามัย สมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ
3. การพัฒนาจริยธรรม คุณธรรม ให้เป็นแก่นสารในการดำเนินชีวิตเพื่อ ประโยชน์และสันติแห่งตน สังคมไทยและสังคมโลก โดยมีศาสนาธรรมและวัฒนธรรมเป็น รากฐานในการพัฒนา
4. การผลิตและพัฒนากำลังคนระดับต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลสามารถประกอบ อาชีพ ได้เต็มศักยภาพ ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตที่ดี และเป็นกำลังในการพัฒนา ชุมชน และประเทศโดยรวม
5. การรักษา ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อประโยชน์ที่ยั่งยืน และสมดุล
6. การอนุรักษ์ ฟื้นฟูและสืบทอดศิลปะและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติให้เป็น รากฐานแห่งการดำรงชีวิตตามวิถีไทย
7. การพัฒนาการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อนำไปสู่ความเจริญ ก้าวหน้าของประเทศ

8. การพัฒนาประชาธิปไตย ให้ปวงชนชาวไทยรู้จักสิทธิ หน้าที่และ
ร่วมพัฒนา ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนา

เพื่อให้บรรลุผลการพัฒนาตามปณิธาน และจุดเน้นการพัฒนาดังกล่าวจึงกำหนด
ยุทธศาสตร์ในการพัฒนา โดยเร่งรัดการปฏิรูปการดำเนินงาน การจัดการศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1. ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนใฝ่เรียนรู้ มีความสามารถในการ
คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง
2. ปฏิรูปการสรรหา การผลิต และการพัฒนาครู-อาจารย์ และบุคลากรให้มี
ความรู้ความสามารถ มีความตระหนัก สำนึก และรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม ได้อย่างมีคุณภาพ
3. จัดหาและระดมทรัพยากรให้เพียงพอ รวมทั้งการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่
ที่เหมาะสม มาใช้เพื่อพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
4. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร
พัฒนา เอกชนและภาคเอกชนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา
5. สร้างและกระจายเครือข่ายความรู้ เพื่อเป็นแหล่งอำนวยความสะดวกให้เยาวชน
และประชาชนสามารถแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและนำไปสู่การสร้าง
สังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้
6. ปฏิรูปการบริหารและการจัดการการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากแนวโน้ม ทิศทางการพัฒนาประเทศ ทิศทางการพัฒนาคน จุดเน้นการศึกษา
และยุทธศาสตร์ในการพัฒนา จึงกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมายและมาตรการ
ในการพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งนี้โดยให้การพัฒนาทั้ง 3 ด้าน เชื่อมโยง
ผสมผสานกันอย่างใกล้ชิดซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านการศึกษา

ตามนโยบายข้อ 3 การปฏิรูปการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนมี
วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การปฏิรูปกระบวนการพัฒนา
หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับทุกประเภท เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

แห่งการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย ในอนาคต รวมทั้งให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการ ของผู้เรียน ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และการพัฒนาประชาคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ. 2540 : 61) พร้อมทั้งเป็น กลไกในการสร้างคนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ และสร้างสังคม แห่งการเรียนรู้ เพื่อให้ปวงชนชาวไทยมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถอยู่อย่างไทยในสังคมโลกอย่างมีความสุข รวมทั้งก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนและ ประเทศชาติให้ก้าวหน้า มั่นคง สมดุล และยั่งยืน โดยให้ผู้ผ่านการศึกษาที่มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะสำคัญดังกล่าว และยั่งยืน อันพึงประสงค์ ของคนไทยที่กำหนดไว้

นโยบายการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาลในปัจจุบัน ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2540 ข้อ 2.6 การพัฒนาคนและสังคม ข้อ 2.6.2 ด้านการศึกษา (6) เร่งรัด พัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มีการพัฒนาการรอบด้าน โดยเฉพาะมีคุณธรรม และมีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดให้มีมาตรฐานการศึกษา แห่งชาติและระบบการประเมินและประกันคุณภาพทางการศึกษาเพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มี มาตรฐาน เป็นเลิศ (ชวน หลีกภัย. 2540 : 30)

กระทรวงศึกษาธิการ จึงมีนโยบายด้านการศึกษา ตามแนวทางการพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (2540 - 2544) ได้กำหนดไว้ในนโยบายข้อที่ 3 ซึ่งกล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถที่พึงประสงค์ ของการศึกษาแต่ละระดับ แต่ละประเภท และการจัดการเรียนการสอนจะต้องสอดคล้องกับ ความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2540 : 36) รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ (นายปัญญา เกสรทอง) ได้มีนโยบายเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2541 ข้อที่ 8 กำหนดไว้ว่า จะเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการศึกษา เน้นให้ผู้เรียนเป็นคนดีและคนเก่ง มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบ โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน และการฝึกหัดปฏิบัติในสิ่งที่ดีมีคุณภาพในการดำรงชีวิต และการเป็นพลเมืองดีของชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2540 : 4)

กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาขึ้น เพื่อมุ่งปรับปรุง การดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ โดยเลือกสรรและเพิ่มเติมแนวทางการดำเนินงาน ที่มีอยู่เดิม รวมทั้งแสวงหาแนวทางใหม่ ด้วยความคาดหมายว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาและ อุปสรรคให้เบาบางลง หรือหมดไป และสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุ ถึงจุดหมายความเป็นเลิศทางการศึกษาในปี พ.ศ. 2550 โดยกำหนดแนวทางการปฏิรูป

การศึกษาไว้ 4 ด้าน คือ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : คำนำ)

นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดวิสัยทัศน์การศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการขึ้น เพื่อให้ผู้บริหารการศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ ได้นำไปวิเคราะห์และปรับปรุงใช้ในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์ต่อการพัฒนาคนในสังคมอย่างมีเป้าหมาย มีระบบการคิดที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มุ่งพัฒนาคนให้มีความรู้คู่คุณธรรม คิดเป็น ทำเป็น พึ่งตนเองได้ รวมทั้งสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สรรค์สร้างสังคมที่สงบสุข มีความรัก ความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความรอบรู้ มีความสามารถ ที่เป็นสากล ดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย

ในการปฏิรูปการศึกษานั้น กระทรวงศึกษาธิการจะขยายโอกาสทางการศึกษาจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายสำหรับเด็กและเยาวชนไทยทุกคนและ พัฒนาการศึกษาทุกระดับ โดยเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ให้เรียนอย่างมีความสุขและ เน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงให้มากที่สุด จัดและส่งเสริมการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย ให้มีความสำคัญต่อการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสและการศึกษาสำหรับคนพิการ อย่างกว้างขวางทั่วถึงและมีคุณภาพ มุ่งส่งเสริมให้เยาวชนเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทย และมีความสามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างดี รวมทั้งให้ใช้ภาษาอื่นที่เป็นภาษาสากลได้อีกอย่างน้อย 1 ภาษา ส่งเสริมให้มีความรู้ ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เห็นคุณค่าประโยชน์และรักที่จะใช้พลังงานธรรมชาติและเทคโนโลยีที่เหมาะสม ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ส่งเสริมให้มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรัก ศิลปวัฒนธรรมไทยและวิถีชีวิตแบบไทย เห็นความดีงาม ความชาญฉลาดของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสนใจในศึกษาศาสนา วิทยาศาสตร์และห้องสมุดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน ที่มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น และมีสื่อสำหรับการค้นคว้าที่ดี ใช้ได้สะดวก เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้บริการได้อย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านความหลากหลาย และระยะเวลาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ

การจัดการศึกษาโดยให้ชุมชน ท้องถิ่นมีความเป็นเจ้าของ เปิดโอกาสและสนับสนุนให้องค์กรเอกชนจัดการศึกษาได้ทุกระดับ กระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่ท้องถิ่น

และสถานศึกษา ปรับระบบการบริหาร การจัดการและการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับ
หลักการศึกษายุคใหม่ และความต้องการของผู้เรียน ตามแนวทางที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

หลักการและแนวทางในการปฏิรูปการศึกษา

ด้านบุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องช่วยเรียนช่วยสอน

การจัดการศึกษาที่ดีมีคุณภาพและประสิทธิภาพจำเป็นต้องลงทุน ทั้งทุนทรัพย์
สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ และชีวิตจิตใจ และจะต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. จะดูแลส่งเสริมครู-อาจารย์ และผู้บริหารให้มีความรู้ความสามารถ มี
คุณธรรม ให้ได้รับสวัสดิการที่ดี มีความก้าวหน้าและศักดิ์ศรีในวิชาชีพเพื่อให้คนดี คนเก่งมา
เป็นครู และเพื่อเป็นแรงจูงใจให้เยาวชนที่ดี ที่เก่ง สนใจเรียนเป็นครู
2. จะดูแลส่งเสริมให้มีสื่อการเรียนการสอน รวมทั้งเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่จำเป็น
ต่อการเรียนการสอนให้เพียงพอ โดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยีการศึกษาสำหรับผู้พิการ
3. จะดูแลส่งเสริมและจัดให้มีที่เรียน (ทั้งภาพรัฐและเอกชน) ให้เพียงพอที่จะ
ขยายโอกาสการเรียนของเยาวชนทุกคนให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปี จัดให้มี
อาคารสถานที่เพียงพอที่จะให้นักเรียน นักศึกษา ทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรม การเกษตร
กิจกรรมการกีฬา และงานอาชีพ ตลอดจนกิจกรรมภาคปฏิบัติอื่น ๆ ที่จำเป็น
4. จะดูแลส่งเสริมให้ครูสามารถให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง สอดคล้อง
กับสภาพปัญหา สภาพร่างกาย สติปัญญาและความต้องการของนักเรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม
จะพยายามลดจำนวนนักเรียนของแต่ละห้องเรียนที่บรรจุนักเรียนไว้มากเกินไป ที่ครูจะดูแล
นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้เหลือไม่เกินห้องเรียนละ 45 คน ในปี 2542 และ 35 คน
ในปีการศึกษา 2544 โรงเรียนใดที่จัดชั้นเรียนได้ตามมาตรฐานสากล (24 คน ต่อห้องเรียน)
จะสนับสนุนให้ไม่ต้องเพิ่มนักเรียนในห้องเรียนนั้น ๆ
5. จะดูแลส่งเสริมให้ครู-อาจารย์ มีความรู้ ความสามารถที่จะเป็นผู้ให้ความรู้
ในเรื่องที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและสนับสนุนให้ครูมีชั่วโมงสอน ตลอดจน
การอบรมครูและนักเรียนให้พอเหมาะ ไม่ให้มากเกินไป จนทำให้การเรียนการสอน
ขาดประสิทธิภาพ
6. จะดูแลส่งเสริมให้ครู-อาจารย์ และผู้บริหารที่ต้องการทำงานนอกเวลา
เกินกว่าที่ทำงานตามปกติ เพื่อประโยชน์ของผู้เรียน ชุมชน และประเทศชาติได้รับ การตอบ
แทนที่เหมาะสมจากรัฐหรือชุมชน

7. จะดูแลส่งเสริมให้ครู-อาจารย์ และผู้บริหารได้รับการพัฒนาให้มีความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาปรับปรุงเกณฑ์การทำผลงานทางวิชาการให้เกิดประโยชน์ ต่อผู้ทำผลงาน ต่อผู้เรียน สถานศึกษา และชุมชน โดยจะไม่เน้นเรื่องวิธีเขียนมากเกินไป

นักเรียนและหลักสูตร

การศึกษาที่ดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นต้องส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษา ได้เรียนอย่างมีความสุข ให้การเรียนการสอนสอดคล้องกับความต้องการและสถานะของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม และสอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนรู้ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้

1. จะให้กรมวิชาการร่วมกับสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา องค์กรส่วนท้องถิ่น และชุมชนปรับหลักสูตร วิธีเรียน วิธีสอน ตลอดจนวิธีวัดผล ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ให้การเรียนการสอนเป็นไปเพื่อความเจริญ งามของตัวผู้เรียนให้คิดเป็น ทำเป็น มีความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน พึ่งตนเองได้ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีวิถีชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข การเรียนการสอนจะเน้นกระบวนการเรียนรู้ จากการทำจริงให้มากขึ้นไป ตามธรรมชาติ ไม่จำเป็นต้องเร่งรัด ไม่สอนแบบ “ยัดทะนาน” แต่จะสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนอยากดู อยากเห็น อยากเรียน นักเรียนจะเรียนอย่างมีความสุข
2. ให้กรมวิชาการกระจายอำนาจส่วนใหญ่ในการจัดทำหลักสูตร การประเมินผล การเรียนการสอนให้ท้องถิ่น สถานศึกษาและชุมชน ให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ ได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อสนองความต้องการ เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขของผู้เรียน และชุมชนเอง
3. จะส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชน เชื้อชาติ และประเทศชาติ รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย ส่งเสริมให้มีแหล่งความรู้ที่ดี สำหรับที่จะศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เช่น ห้องสมุด หอไตร พิพิธภัณฑ์ การส่งเสริมนี้ รวมถึงการให้มีบุคลากร เช่น บรรณารักษ์ที่ดี ให้มีวัสดุอุปกรณ์ เช่น หนังสือที่มี ที่เหมาะสม ทันเหตุการณ์ มีเครื่องคอมพิวเตอร์ มีระบบอินเทอร์เน็ต มีการจัดให้บริการที่ใช้ง่าย สะดวก
4. จะส่งเสริมให้สถานศึกษา และสถาบันทางศาสนา พัฒนาอาคารสถานที่ให้สะอาด สงบ ร่มรื่น มีบรรยากาศเป็นกันเอง สะดวกต่อการเข้าไปใช้ เพราะการมีบรรยากาศ

ที่ดี รมรื่น แจ่มใส นั้น เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และจะช่วยจูงใจให้คนเข้าไปใช้ทำให้
 ทั้งผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ มีจิตใจละเอียดอ่อน เกิดการเรียนรู้ดียิ่งขึ้น

5. จะส่งเสริมให้มีการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนในสายอาชีวศึกษา และ
 สถาบัน การศึกษาประเภทเทคนิคได้เรียนรู้ เข้าใจและสามารถปฏิบัติจริงในวิชาชีพที่เรียน
 เป็นประการสำคัญ สำหรับวิชาสามัญให้ถือเป็นองค์ประกอบของวิชาชีพนั้น ๆ มิให้การศึกษา
 วิชาสามัญเป็นอุปสรรคทำลายจุดมุ่งหมายหลักของผู้เรียนที่มุ่งศึกษาวิชาชีพ เช่น นักศึกษา
 สาขาเกษตรกรรม จะต้องเรียนรู้เข้าใจเกี่ยวกับการเกษตร ต้องได้รับการส่งเสริมให้มีทัศนคติ
 ที่ดีต่อวิชาชีพ มีความสามารถปฏิบัติจริง ได้ทำจริงตามหลักสูตรการเกษตรที่วางไว้ มิใช่ต้อง
 เรียนวิชาสามัญจนไม่มีเวลาทำการเกษตร ให้ประสบความสำเร็จ ให้ผู้เรียนได้เห็นมรรคผล
 ว่าการเกษตรที่ตนเรียนนั้นมีประโยชน์ เป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี สามารถเลี้ยงตนเองได้
 ทำประโยชน์ให้สังคม และประเทศชาติได้

6. จะส่งเสริมโครงการครูทายาท ให้ได้รับการปฏิบัติจริงตั้งแต่การคัดเลือก
 คนดี คนเก่ง มีศักยภาพที่จะเป็นครูที่ดี ได้มีโอกาสรับทุนเข้าเรียนเป็นนักเรียนฝึกหัดครู มี
 ระบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิชาชีพที่จะไปเป็นครู มีระบบการฝึกอบรมที่เข้มข้น
 กำหนดให้นักศึกษาตามโครงการนี้จะต้องเป็นนักศึกษาประเภทอยู่ประจำ ครู-อาจารย์ ได้รับ
 การบรรจุตามที่ได้ตกลงกันไว้ โครงการนี้เป็นโครงการที่ต้องการให้ได้คนดี คนเก่งเป็นครู
 มุ่งจูงใจให้ได้นักเรียนดี นักเรียนเก่ง สนใจสมัครเรียนครู มุ่งเน้นให้มีการอบรมและคัดเลือก
 ผู้ที่จะเป็นครูแบบเข้มข้น โดยจะดำเนินการโครงการครูทายาทแบบสมบูรณ์แบบให้ได้ในปี
 การศึกษา 2543

7. จะส่งเสริมดูแลให้มีการจัดโครงการเกษตรเพื่อชีวิตในวิทยาลัยเกษตรกรรม
 ทุกแห่ง ให้นักศึกษาสามารถปฏิบัติได้จริง ได้ผลให้มีรายได้ระหว่างเรียนและให้สามารถออกไป
 ประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ ช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติได้ ในโรงเรียนประถมศึกษาให้จัด
 ให้มีการทำการเพาะปลูกพืชผักสวนครัว ไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้ยืนต้น ไม้ผล และมีการเลี้ยงสัตว์
 เพื่อเป็นการเสริมหลักสูตรให้สามารถเสริมโครงการอาหารกลางวันได้ จะได้ช่วยเหลือแบ่งเบา
 ภาระของครอบครัว

8. จะส่งเสริมให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันทุกวัน (ซึ่งต่อไปจะต้อง
 หมายถึง อาหารกลางวันที่มีคุณภาพทางโภชนาการด้วย) โดยขอให้สถานศึกษา สถาบันทาง
 ศาสนา ชุมชน องค์กรเอกชนต่างๆ ช่วยกันดูแล กระทรวงศึกษาธิการจะจัดงบประมาณ
 ส่วนหนึ่ง สำหรับโรงเรียนและชุมชน ที่ไม่สามารถดูแลให้นักเรียนได้รับประทานอาหาร

กลางวันได้ทั่วถึง สำหรับโรงเรียนที่สามารถดูแลให้นักเรียนรับประทานอาหารกลางวันได้ทั่วถึงทุกคนแล้ว จะประกาศให้สาธารณชนรับทราบโดยทั่วกันเป็นรายโรงเรียน

9. จะส่งเสริมการจัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาดและกิจกรรม ผู้บำเพ็ญประโยชน์ให้แพร่หลาย เพราะกิจกรรมเหล่านี้ จะช่วยปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ เช่น ความอดทน ความซื่อสัตย์ สุจริต ความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้รักธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ความสามารถในการพึ่งตนเอง ความพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ตลอดจน ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม รวมทั้งจะส่งเสริมให้ใช้แนวคิดเรื่องเพื่อนช่วยเพื่อน ในการป้องกันการใช้สารเสพติด ในแต่ละหมู่ของลูกเสือ ให้ดูแลซึ่งกันและกันไม่ปล่อยให้เพื่อนหมู่ของตนคนใดคนหนึ่งพลั้งพลาดไปใช้สารเสพติดได้ ทั้งนี้จะส่งเสริมให้นำ ระบบเพื่อนช่วยเพื่อนอย่างเข้มข้นภายในหมู่ หมู่ละ 8 คน ของลูกเสือ เนตรนารี ฯลฯ ไปใช้ในโครงการ โรงเรียนสีขาวด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2541 : 1)

2. แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ แนวทางการดำเนินงานใน 4 ด้าน คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2540 ก : 2)

- 2.1 การปฏิรูปโรงเรียน และสถานศึกษา
- 2.2 การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 2.3 การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
- 2.4 การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ มีแนวทางการดำเนินงาน ในแต่ละด้านซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา

เร่งรัดให้โรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานคุณภาพทัดเทียมกัน และให้กระจายการจัดบริการครอบคลุมทุกพื้นที่โดย

2.1.1 จัดทำแผนที่ตั้งสถานศึกษา (School Mapping) ของโรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับทุกประเภท ทั้งในและนอกสังกัด กระทรวงศึกษาธิการและนำแผนไปปฏิบัติ อย่างจริงจัง โดยดำเนินการวางแผนภาพรวมเป็นรายจังหวัด รวมทั้งการเชื่อมต่อระหว่างจังหวัด เพื่อมุ่งลดความซ้ำซ้อน และมุ่งกระจายการจัดบริการให้ครอบคลุมในทุก

พื้นที่ ทั้งนี้โดยให้สอดคล้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น

2.1.2 กำหนดขนาดโรงเรียน และสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ในแต่ละภูมิภาค เพื่อให้ได้ขนาดโรงเรียนที่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพและเหมาะสม กับสภาพท้องถิ่น ทั้งนี้ ให้มีการรวมโรงเรียนขนาดเล็กตามควรแก่กรณี โดยให้อยู่ในดุลพินิจของจังหวัด และให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมให้ข้อคิดเห็น อีกทั้งให้คำนึงถึงการจูงใจ ให้ผู้ปกครองเห็นประโยชน์ของการส่งบุตรหลานไปเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ที่มีความพร้อมในการให้บริการทางการศึกษามากกว่า และอาจให้ใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนเดิม เป็นศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน สถานที่จัดกิจกรรมพัฒนาฝีมือแรงงานในพื้นที่ รวมทั้งใช้กิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยท้องถิ่น ร่วมดำเนินการ

2.1.3 กำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นพื้นฐานในด้านบรรยากาศของการจัดการด้านการเรียนการสอน ด้านอาคารสถานที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านอุปกรณ์การเรียน การสอนบุคลากรที่สอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาทางสังคม และเศรษฐกิจสำหรับใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับทุกประเภทและมุ่งเน้นสนับสนุนสถานศึกษาที่ด้อยเป็นอันดับแรก

2.1.4 ให้โรงเรียนแต่ละโรงเรียนทั้งที่มีอยู่เดิมและที่จะสร้างขึ้นใหม่มีผังแม่บทอย่างเต็มรูปแบบ อีกทั้งการออกแบบและการจัดสร้างอาคารเรียน รวมทั้งการจัดบรรยากาศในการเรียนการสอน และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ต้องให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ และมุ่งรักษาสีศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2.1.5 กระจายอำนาจการกำหนดนโยบาย และการบริหารโรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับทุกประเภทให้กับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในรูปคณะกรรมการของสถานศึกษา

2.1.6 ให้องค์กรติดตามและประเมินผลทำหน้าที่ กำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตลอดจนประเมินมาตรฐานใน โรงเรียนและสถานศึกษา ทั้งด้านปริมาณ คุณภาพและประสิทธิภาพการศึกษา รวมทั้งให้มีการสรุปผลเป็นระยะ

2.2 การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา

เร่งปฏิรูประบบการผลิตการสรรหาและการพัฒนาครู ทั้งที่ทำการสอนในสถานศึกษา ของรัฐและเอกชนอย่างครบวงจร รวมทั้งพัฒนาผู้บริหารและบุคลากรทาง

การศึกษาอย่างต่อเนื่องโดย

2.2.1 สร้างจิตสำนึกในความรับผิดชอบของครูผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรทางการศึกษาให้มุ่งมั่นต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง

2.2.2 ในการประเมินความก้าวหน้าของครูให้มุ่งเน้นที่การวัดประสิทธิภาพของผลการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะคุณภาพการเรียนของผู้เรียนและสนับสนุนให้ครูทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนควบคู่กันไป

2.2.3 ให้ครูทุกคนได้เพิ่มพูนความรู้และพัฒนาทักษะในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องทั่วถึงและทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเทคโนโลยี โดยทุก 2 ปี ต้องผ่านการอบรม อย่างน้อย 1 ครั้ง

2.2.4 ให้ครูเลือกแผนการสอนหรือพัฒนาให้เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนสามารถสร้างและพัฒนาความรู้ได้ตลอดชีวิตอย่างแท้จริง

2.2.5 ให้ครูที่สังกัดส่วนราชการต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการสามารถทำการสอนในสถานศึกษา ทั้งในและนอกสังกัดได้มากกว่า 1 แห่ง

2.2.6 กำหนดคุณสมบัติและเปิดโอกาสให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูชาวบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ จากภาคเอกชนและส่วนราชการต่าง ๆ รวมทั้งเกษียณอายุราชการมาสอนในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีค่าตอบแทนให้ตามความเหมาะสม

2.2.7 แก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู โดยการบรรจุและแต่งตั้งครูให้ครบทุกตำแหน่ง ตามแผนอัตรากำลังของแต่ละสถานศึกษา

2.2.8 ปรับรื้อระบบการกำหนดตำแหน่งครูในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อจำแนกความก้าวหน้าในสายงาน (Career Ladder) ระหว่างครูกับผู้บริหารสถานศึกษาให้มีสายวิชาชีพ (Career Pattern) ที่ชัดเจนแต่มีความยืดหยุ่นและสามารถสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันได้

2.2.9 กำหนดมาตรฐานวิชาชีพครู โดยให้คุรุสภา คณะกรรมการข้าราชการครูและสถาบันผลิตครู ดำเนินการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และให้มีมาตรการพัฒนาวิชาชีพ โดยกำหนดให้มีใบประกอบวิชาชีพครู

2.2.10 ปฏิรูประบบสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลของครูทุกประเภททุกสังกัด เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของครู

2.2.11 พัฒนาระบบและกลไกในการเลือกสรรบุคคลเข้าเรียนในสถาบันผลิตครู พร้อมทั้งพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการการเรียนการสอน

2.2.12 เร่งรัดการพัฒนานักบริหารการศึกษาศึกษาโดยการเพิ่มพูนแนวความคิด ความรู้ ตลอดจนทักษะการบริหารและการจัดการ

2.2.13 ให้ศึกษานิเทศก์ทุกสังกัด ฝึกกำลัง ทำงานร่วมกันโดยการนิเทศ ติดตามงานวิชาการในสถานศึกษาทุกสังกัด

2.3 การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

เร่งปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ทุกระดับ ทุกประเภท โดย

2.3.1 จัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีลักษณะที่พึง ประสงค์ ตามจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา

2.3.2 จัดประสบการณ์การเตรียมความพร้อม จัดทำหลักสูตรทุกระดับทุก ประเภทภายใต้หลักการสำคัญดังนี้

- 1) สร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนทุกระดับชั้น ได้เรียนอย่างมีความสุข
- 2) จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ได้ฝึกคิดอย่างมีระบบและเน้น การปฏิบัติ มากกว่าท่องจำ
- 3) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น
- 4) ให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากครอบครัวชุมชนมาใช้ เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตร
- 5) กำหนดมาตรฐานขั้นพื้นฐานในการเรียนรู้ของผู้เรียนและสนับสนุนให้ โรงเรียนและสถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถพัฒนาและเพิ่มเติมมาตรฐานขั้นพื้นฐาน ดังกล่าวตามความต้องการและเหมาะสม
- 6) ให้ประชาชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและกำหนด แบบเรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

2.3.3 เร่งรัดปรับปรุงหลักสูตรวิชาชีพครูในสถาบันการผลิตครูให้มีเนื้อหา วิชาชีพครู มากขึ้น เพื่อมุ่งเน้นคุณภาพของผู้ที่จะออกไปประกอบอาชีพครู

2.3.4 จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา โดยมุ่งเน้นเป็นพิเศษในด้าน พื้นฐานทางภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์

2.3.5 ปฏิรูปการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

2.3.6 เร่งปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างมี

คุณภาพ

2.3.7 ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีความหลากหลายทั้งรูปแบบและเนื้อหา ตลอดจนให้มีความยืดหยุ่นในเรื่องเวลาเรียน

2.3.8 จัดการจัดการเรียนการสอนประชาธิปไตยให้บังเกิดผล โดยพัฒนาหลักสูตรประชาธิปไตยแบบยั่งยืน

2.3.9 ปฏิรูประบบการวัดผลให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดเน้นพฤติกรรม การแสดงออกจริงของผู้เรียน

2.3.10 พัฒนาและสนับสนุน สถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา ทั้งใน ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ให้เป็นเครือข่าย รองรับการกระจายอำนาจทางวิชาการ

2.4 การปฏิรูประบบบริหารการศึกษา

มุ่งกระจายอำนาจเพื่อเอื้อให้สถานศึกษามีอำนาจตัดสินใจด้านการบริหารและ การจัดการบริหารทางการศึกษาที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ในท้องถิ่นมากที่สุด พัฒนางค์กรรองรับการกระจายอำนาจในระดับจังหวัดให้เข้มแข็ง พร้อม ทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชนและเอกชน โดย

2.4.1 กำหนดหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ การจัดการบริหารทางการศึกษาและ องค์กรประสานงานให้ระดับจังหวัดสำหรับการบริหารการศึกษาในท้องถิ่นและการจัดบริการ ทางการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท โดยกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบหลักไว้ดังนี้

1) ระดับก่อนประถมศึกษา ขยายการจัดการศึกษาแก่เด็กอายุตั้งแต่ 2 ขวบ ขึ้นไป และมุ่งเตรียมความพร้อมให้เด็กอย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา การจัดการศึกษาระดับนี้อาจแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่

ช่วงอายุ 2 - 3 ขวบ มุ่งพัฒนาเด็กทุกด้าน โดยเน้นการพัฒนาด้ว นอารมณ์และสังคม ให้โรงเรียนเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน รวมทั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนของหน่วยงานสังกัดต่าง ๆ ร่วมกันรับผิดชอบโดยมี สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด เป็นหน่วยประสานงานกลางระดับจังหวัด

ช่วงอายุ 4 - 5 ขวบ มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้เด็กก่อนเข้าเรียน ระดับประถมศึกษา ให้โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลักและโรงเรียนเอกชนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน รวมทั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนของหน่วยงานสังกัดต่าง ๆ ร่วมกัน รับผิดชอบ

- 2) ระดับประถมศึกษาให้โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลัก โดยโรงเรียนเอกชนในความดูแลของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาเอกชน และสถานศึกษาของหน่วยงานสังกัดต่าง ๆ ร่วมกัน รับผิดชอบ
- 3) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเป็นหน่วยงานหลัก โดยมีโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ ในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและสถานศึกษา ของหน่วยงานสังกัดต่าง ๆ ร่วมกันรับผิดชอบ
- 4) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเป็นหน่วยงานหลักสายสามัญศึกษา และให้สถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานหลักสายวิชาชีพ โดยมีสถานศึกษาเอกชนในความดูแลของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาเอกชน และสถานศึกษาของหน่วยงานสังกัดต่าง ๆ ร่วมกันรับผิดชอบ
- 5) ระดับอุดมศึกษา ให้สถานศึกษากรมพลศึกษา กรมอาชีวศึกษา กรมศิลปากร สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยมีสถานศึกษาของเอกชนที่อยู่ในความดูแลของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาเอกชน ร่วมดำเนินการ ทั้งนี้ในแต่ละหน่วยงานกลางทำหน้าที่ประสานแผนการผลิตนักศึกษา ทั้งในด้านพื้นที่การจัดสาขาวิชา และความร่วมมือทางวิชาการ รวมทั้งการประสานแผนการผลิตร่วมกับทบวงมหาวิทยาลัย
- 2.4.2 มุ่งพัฒนาองค์กรในทุกระดับด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารการปรับรูปโครงสร้างระบบบริหาร เพื่อรองรับการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง ไปสู่ภูมิภาค และสถานศึกษา โดยให้องค์กรคณะบุคคลระดับจังหวัดสามารถกำหนดนโยบาย การศึกษา สนับสนุนความก้าวหน้าของบุคคลากรและจัดสรรงบประมาณที่สอดคล้องกับความต้องการท้องถิ่น รวมทั้งให้สถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาสามารถบริหารงานได้อย่างคล่องตัว และมีประสิทธิภาพสูงสุด
- 2.4.3 มุ่งส่งเสริมบทบาทของครอบครัวชุมชนและเอกชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา โดยพัฒนาศักยภาพของครอบครัวให้เข้มแข็ง ด้วยมิติทางวัฒนธรรม ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายด้านการศึกษาในแต่ละระดับ สนับสนุนเอกชนที่ลงทุนด้านการศึกษาให้กู้เงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ เร่งรัดการจัดตั้งสถานศึกษาและสถาบันฝึกอบรมวิชาชีพสาขาขาดแคลน ในเขตพัฒนาอุตสาหกรรมนอกเขตกรุงเทพมหานคร

และปริมาณผล ตามมาตรการสนับสนุนภาคเอกชนลงทุนพัฒนาการศึกษา

2.4.4 พัฒนาการบริหารบุคคลากรของกระทรวงศึกษาธิการให้อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติ องค์กร บริหารงานบุคคลเดียวกัน

2.4.5 พัฒนาระบบการตรวจติดตามและประเมินผลให้เข้มแข็ง และประสานสอดคล้องกันทุกระดับ

2.4.6 ดำเนินการช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่ายแก่ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในทุกระดับทุกประเภท ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อมุ่งแก้ไขความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาของผู้เรียน ที่มาจากครอบครัวรายได้ต่ำ ทั้งในสถานศึกษาของรัฐ และเอกชน อาจยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา ค่าธรรมเนียมการเรียน และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ การดำเนินงานกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา การจัดสรรอุดหนุนค่าเล่าเรียน จัดหาทุนการศึกษาจากแหล่งทุนภาครัฐ เอกชน และประชาชน

2.4.7 มุ่งเพิ่มค่าใช้จ่ายทางการศึกษาให้ได้ระหว่างร้อยละ 6 - 7 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) เพื่อให้ทัดเทียมกับระดับมาตรฐานสากล และมุ่งไปสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาในปี 2550 โดย

1) เพิ่มงบประมาณทางการศึกษาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโดยรวม

2) นำมาตรฐานการด้านภาษีทางการศึกษามาใช้

3) ส่งเสริม สนับสนุนให้ภาคเอกชนดำเนินการจัดบริการทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ของสัดส่วนการจัดบริการในภาพรวมทั้งประเทศ

4) ให้ภาคเอกชนมีโอกาสเข้าร่วมลงทุน ดำเนินกิจการ โรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ด้วยระบบการบริหารที่ยืดหยุ่น และมีประสิทธิภาพ

5) ให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบการจัดบริการทางการศึกษามากขึ้น ด้วยการผ่อนคลาย กฎ ระเบียบ ที่ควบคุมสถานศึกษาและกำหนดมาตรการการจูงใจที่เหมาะสมอื่น ๆ

6) ให้นำข้อมูลค่าใช้จ่ายในการจัดบริการทางการศึกษาของโรงเรียนและสถานศึกษาของโรงเรียนและสถานศึกษาทั้งนี้สังกัด และมีอยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการทุกระดับ ทุกประเภท มาพิจารณาปรับปรุงการเก็บเงินบำรุงการศึกษา ค่าธรรมเนียมการเรียน และค่าธรรมเนียมอื่น ๆ ให้เพิ่มขึ้นจากอัตราปัจจุบัน

กระทรวงศึกษาธิการมุ่งมั่นที่จะดำเนินการตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษานี้ เพื่อให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากที่สุด อย่างไรก็ตามหากการดำเนินงานประสบปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติ อาจมีความจำเป็นต้องปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานบางประการต่อไป

3. บทบัญญัติ 10 ประการ ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการจะต้องวางระบบการปฏิรูปการศึกษา นับตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ การปฏิรูปเป็นภาพรวมของประเทศ การจัดทำเกณฑ์มาตรฐานพฤติกรรมของนักเรียนและมาตรฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง การปรับหลักสูตร การอบรมวิชาชีพ การสร้างแบบทดสอบ แบบประเมินผล และตรวจสอบ การจัดทำระบบรายงานผลต่อประชาชน เป็นต้น โดยในระยะแรกได้กำหนดแนวทางการปรับปรุงสถานศึกษาให้มีสภาพพร้อมที่จะดำเนินการปฏิรูปอย่างเต็มรูปแบบ กำหนดเป็นบัญญัติ 10 ประการ และแนวทางปฏิบัติ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2539 ข : 73)

1. ผู้บริหารโรงเรียน ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ มีจิตสำนึกในการที่พัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ผู้บริหาร ควรใช้เวลาอยู่ประจำสถานศึกษา เพื่อดูแลการปฏิบัติงานภายในให้เป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อย

แนวทางปฏิบัติ

ผู้บริหารโรงเรียนต้องตระหนักว่าการพัฒนาโรงเรียนเป็นกิจการหลักของตน โดยมีบุคลากรของโรงเรียนเป็นกำลังสำคัญ สำรวจและประเมินโรงเรียนอยู่ตลอดเวลา เพื่อแก้ปัญหาที่มีอยู่ และยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น ใช้เวลาปฏิบัติงานที่โรงเรียนให้มากที่สุด งานนอกโรงเรียนให้กระทำเฉพาะที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น

2. มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนหรือสถานศึกษา ที่เอื้อต่อการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มุ่งเน้นการเรียนการสอนตามธรรมชาติโดยให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง และปลูกฝังเรื่องความสะอาด ความมีวินัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรักสามัคคี รวมทั้งการจัดให้โรงเรียนมีความร่มรื่น มีต้นไม้แหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่ฝุ่น ไร่ผลภาวะ

แนวทางปฏิบัติ

โรงเรียนต้องมีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนและพัฒนาการของนักเรียน โดยบริเวณโรงเรียนและห้องเรียนสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย เหมาะสมกับการเป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้ มีสื่อการเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างน้อย ตามเกณฑ์ขั้นต่ำปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นแบบกันเอง ให้นักเรียนมีความรู้สึกอบอุ่นมั่นคงเมื่ออยู่กับครู แต่ในขณะเดียวกันก็มีความเคารพและเลื่อมใสศรัทธาครูอย่างจริงใจ ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนที่มุ่งสร้างเสริมวินัย รวมทั้งกิจกรรมที่จัดเพื่อการนี้ ต้องเป็นไปในทางสร้างสรรค์ กระบวนการเรียนการสอนต้องให้นักเรียนได้มีบทบาทในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด รวมทั้งเน้นฝึกการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น สอนและฝึกให้นักเรียนได้ตระหนัก ในความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ เน้นการใช้และบำรุงรักษาที่ถูกต้อง

3. เป็นโรงเรียนที่มีความพร้อม มีแผนผังเต็มรูปแบบ มีห้องเรียน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ ตลอดจนมีสนามกีฬาครบครัน โดยให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น

แนวทางปฏิบัติ

โรงเรียนต้องมีแผนที่จะจัดให้มีอาคารสถานที่ สื่อการเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นโดยครบถ้วน ในกรณีที่ยังขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้เร่งแสวงหาทั้งโดยการของบประมาณจากทางราชการ และการขอความสนับสนุนภาคเอกชน

4. มีอุปกรณ์การเรียนการสอนครบครัน โดยจัดซื้อในราคาท้องตลาดที่เป็นธรรม ทั้งให้เหมาะสมกับการใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

แนวทางปฏิบัติ

การจัดหาสื่อการเรียนการสอน ต้องดำเนินการโดยถี่ถ้วนรอบคอบตั้งแต่การกำหนด คุณลักษณะ และการจัดซื้อ ซึ่งจะต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามระเบียบ ประหยัด และเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ ให้ดำเนินการในรูปคณะกรรมการซึ่งอาจมีประชาชนในท้องถิ่น ร่วมด้วยก็ได้ ต้องมีการควบคุม กำกับ ให้มีการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างถูกวิธี และอย่างคุ้มค่าเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. มีบุคลากร ครูผู้สอนครบตามเกณฑ์ หากขาดแคลน ควรให้ครูที่เกษียณอายุ หรือผู้มีปัญหาท้องถิ่น ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิมาช่วยสอน และหรือให้ระบบการศึกษาทางไกล ผ่านดาวเทียม

แนวทางปฏิบัติ

โรงเรียนต้องมีครูครบตามเกณฑ์ที่กำหนด โรงเรียนใดที่ขาดแคลนครูจนทำให้ การเรียน การสอนมีปัญหา ให้จัดหาวิทยากรบุคคลภายนอกมาช่วยสอนโดยอาจเป็นครูจาก โรงเรียนอื่น หรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น และให้มีการจ่ายค่าตอบแทนให้ผู้มาช่วยสอน ตามระเบียบที่ทางราชการกำหนด ในกรณีที่ระบบการศึกษาผ่านดาวเทียมสามารถให้บริการ ได้ให้ใช้ระบบดังกล่าวแก้ปัญหา

6. องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไม่ว่าทางด้านวิชาการหรือ ด้านการบริหาร เช่น กำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ได้แก่ การสอนภาษาอังกฤษตั้งแต่ระดับประถมศึกษา การสอนวิชาชีพการเกษตร การก่อสร้าง การไฟฟ้า เป็นต้น

7. มีการเก็บค่าเล่าเรียน และค่าธรรมเนียมการศึกษา เพื่อพัฒนาสถานศึกษา และจัดอุปกรณ์การเรียนการสอนให้ครบถ้วน ทั้งนี้ให้ยกเว้นค่าเล่าเรียนสำหรับเด็กยากจน และจ่ายค่าตอบแทนให้นักเรียนในการพัฒนา หรือฝึกปฏิบัติ ฝึกอาชีพที่เกิตรายได้และเป็นประโยชน์แก่โรงเรียน เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เป็นต้น

แนวทางปฏิบัติ

ในกรณีที่ชุมชนมีความพร้อมที่จะสนับสนุนด้านการเงินแก่โรงเรียนให้โรงเรียน เก็บค่าเล่าเรียน หรือค่าธรรมเนียมการศึกษาได้ตามระเบียบที่ทางราชการกำหนด เพื่อเป็นการ แบ่งเบาภาระของรัฐ และเพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ หากมีกิจกรรมให้ นักเรียนทำระหว่างเรียนและมีรายได้ เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ ให้ นักเรียนได้รับส่วนแบ่งจากรายได้นั้นด้วย การเก็บเงินค่าเล่าเรียน หรือค่าธรรมเนียม การศึกษา ให้ยกเว้นสำหรับนักเรียนที่ยากจน โดยปฏิบัติตามระเบียบที่ทางราชการกำหนด

8. มีการส่งเสริมให้กลุ่มบุคคลหรือชุมชน มีส่วนร่วมในการแสวงหาทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการบริหาร การจัดการของสถานศึกษา การจัดสวัสดิการให้กับครู เช่น การจัด ที่พัก ค่าตอบแทน ค่าล่วงเวลา ค่าสอนพิเศษ ค่าฝึกอบรม ตลอดจนแก้ไขหนี้สินของครู

แนวทางปฏิบัติ

ริเริ่มและส่งเสริมให้กลุ่มบุคคลหรือชุมชนที่มีศักยภาพ มีส่วนในการสนับสนุน การบริหารโรงเรียน การจัดการศึกษา และการจัดสวัสดิการให้กับครู โดยการระดมทรัพยากร มาเพื่อใช้จ่ายเป็นค่าสอนพิเศษ ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมค่าตอบแทนการปฏิบัติงานล่วงเวลา ค่าที่พัก ค่าชำระหนี้สินของครู ฯลฯ

9. มีการวัดและประเมินผลทางการศึกษาที่มุ่งเน้นผลผลิต คือ คุณภาพของ นักเรียนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

แนวทางปฏิบัติ

การวัดและการประเมินผลทางการศึกษานั้นที่ผลผลิต คือ คุณภาพของนักเรียน ตามที่หลักสูตรกำหนด นักเรียนต้องมีความรู้ ความคิด ความประพฤติ ความสามารถในการ ทำงานและแก้ปัญหา รวมทั้งต้องมีพัฒนาการทุกด้านตามเกณฑ์ที่หลักสูตร กำหนดการวัดและ ประเมินผลทางการศึกษาจะไม่เน้นการทดสอบที่มุ่งเน้นการทดสอบ ที่มุ่งวัดแต่เพียงความจำ เพียงอย่างเดียว

10. เป็นโรงเรียนที่ผู้นำท้องถิ่นและผู้ปกครองทุกระดับ ทุกประเภทยอมรับว่า เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพและมาตรฐาน

แนวทางปฏิบัติ

โรงเรียนต้องดำเนินการทุกวิถีทางและได้มาตรฐาน โดยเฉพาะในเรื่องต่อไปนี้ คุณภาพของนักเรียน ความพร้อมด้านอาคาร สถานที่ สื่อการเรียน สิ่งอำนวยความสะดวก บุคลากร สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศ โดยระดับคุณภาพและเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าว นอกจาก จะเป็นไปตามเกณฑ์และมาตรฐานที่ทางราชการกำหนดแล้ว ยังต้องให้เป็น ที่พึงพอใจของ ผู้นำท้องถิ่น และผู้ปกครองนักเรียนด้วย

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

สมัคร เยาวภรณ์ (2539 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการปฏิบัติงาน ตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2536 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก มีปัญหาการปฏิบัติงานโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

บุญถม หิรัญคำ (2540 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนชุมชนบ้านโสก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ 4 ด้าน คือ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา พบว่า โรงเรียน ชุมชนบ้านโสก ได้มีการดำเนินการตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในทุกด้าน แต่ยังคงพบว่ามีปัญหาคือ งบประมาณในการดำเนินงานในทุกด้าน ไม่เพียงพอ

เสริมศักดิ์ ช่วยอุปการ (2540 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนในโครงการปฏิรูปการศึกษา สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดต่างกันมีการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งโดยรวมและรายด้าน ผู้บริหารและครูผู้สอนมีการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน มีการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ไม่พบปฏิสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างสภาพและขนาดของโรงเรียน กล่าวคือ ผู้บริหารและครูผู้สอนที่สอนในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีการจำแนกงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน

ชัยณรงค์ แสงคำ (2541 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาการปฏิบัติตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ขนาดที่ 2 ขนาดที่ 3 และขนาดที่ 4 ใน 4 ด้าน คือ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา พบว่า การปฏิบัติตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนทั้ง 3 ขนาดอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน คือ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา ส่วนการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษาอยู่

ในระดับปานกลาง โดยรวมแล้วโรงเรียนประถมศึกษาคตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด แต่ในโรงเรียนขนาดที่ 2 นั้น มีการปฏิบัติในบางเรื่องอยู่ใน ระดับน้อย คือ การใช้บุคลากรภายนอกมาช่วยสอน การจัดกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนได้รับคำตอบแทนจากการฝึกปฏิบัติหรือฝึกอาชีพขณะเรียน และการจัดครู อาจารย์ให้มี ชั่วโมงสอนอย่างเหมาะสม มีคาบเวลา สำหรับการเตรียมการสอนอย่างพอเพียง

นิทัศน์ จิตรใจ (2541 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียน การสอนวิทยาศาสตร์ ตามแนวปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ครูผู้สอนมีแนวคิดว่าการจัดการเรียนการสอนต้องเน้นให้ผู้เรียนมีลักษณะเป็นคนช่างสังเกต มีความพยายาม ทำงานอย่างเป็นระบบ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับการดำรงชีวิตและความสามารถของผู้เรียน สื่ออุปกรณ์และห้องปฏิบัติการต้องมีความพร้อมและมีมาตรฐาน มีการวัดและประเมินจากสภาพจริงของผู้เรียนในด้านแนวปฏิบัติ ครูผู้สอนวางแผนการสอนโดยคำนึงถึงพื้นฐานความรู้ ความพร้อมของผู้เรียน สภาพแวดล้อม สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน และงบประมาณ จัดการเรียนการสอนยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการสอดแทรกธรรมชาติ สุขภาพ พลานามัยและความมีวินัย ในระหว่างการสอน เน้นกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม สื่อที่ครูผู้สอนใช้ทุกครั้งคือ เอกสารประกอบการสอน ยังไม่มีการใช้สื่อที่ทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต

ประสพ ขอดเมชัย (2541 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการปฏิบัติงานตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษา ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ของกระทรวงศึกษาธิการของครูในเขตการศึกษา 9 พบว่า ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สังกัดกรมสามัญศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษาและสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน มีระดับการปฏิบัติงานตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ ของครู ในเขตการศึกษา 9 โดยส่วนรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุธิ บุญถื่อ (2541 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาการปฏิบัติงานตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนเขวาไร่ศึกษา อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม 4 ด้าน คือ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา พบว่า ด้านการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา

โรงเรียนได้มีการวางแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมทั้งระยะสั้นและระยะยาว และแผนปรับปรุงสถานศึกษา มียุทธวิธีประชาสัมพันธ์ การช่วยเหลือนักเรียนยากจน การปรับปรุงพัฒนามริเวณโรงเรียน สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้และบริการด้านวัสดุสิ่งของแก่ชุมชน ปัญหาคือ งบประมาณในการพัฒนาไม่เพียงพอ บุคลากรมีภาระงานมาก และระบบการใช้น้ำไม่ประหยัด สาเหตุเนื่องจากงบประมาณน้อย อัตรากำลังในแต่ละปีการศึกษาไม่สมดุลกับนักเรียน และขาดการวางแผนการใช้น้ำ อย่างเป็นระบบในโรงเรียน ด้านการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนได้ส่งครูหรือตัวแทนแกนนำต่าง ๆ เข้าอบรม สัมมนาให้เกิดทักษะ สามารถจัดทำเอกสารแสดงข้อมูลสารสนเทศ มีการรวบรวมผลงานเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป ปัญหาคือ ครูบางคน มีภาระงานมาก บางคนขาดความกระตือรือร้น และมีการใช้วิธีการสอนแบบเดิมไม่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง สาเหตุเนื่องจากบุคลากรมีน้อย และครูบางคนขาดจิตสำนึก ในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน โรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกำหนด การสอนปฏิบัติจริงในเรื่องของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัญหาที่พบคือ การเรียนการสอนไม่สนองต่อความต้องการของผู้ปกครอง และอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัยไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน สาเหตุเนื่องจากกระแสความต้องการของผู้ปกครองสวนทางกับหลักการของหลักสูตร รวมทั้งงบประมาณ มีจำกัด และด้านการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา โรงเรียนได้จัดหาเทคโนโลยี โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์มาช่วยบริหารงานเพื่อเพิ่มความสะดวกรวดเร็ว ทั้งการเก็บข้อมูล การนำเสนอ เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารงาน โรงเรียน มีการประชาสัมพันธ์ทางสื่อและกำกับดูแลอย่างเป็นระบบ ปัญหาที่พบคือ ชุมชนไม่มีเวลาเข้าร่วมบริหารงานได้อย่างเต็มที่ และบุคลากรในโรงเรียนไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องการบริหาร งบประมาณ บุคลากรและสถานที่ สาเหตุเนื่องจากการประกอบอาชีพและความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ใหม่ของผู้ปกครองและผู้บริหาร ไม่ให้ความสำคัญกับทีมงาน

ทองทิพย์ สิงห์หลง (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาการปฏิบัติงานตามกลยุทธ์การบริหารตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัย พบว่า

1. ข้าราชการครูโดยส่วนรวม จำแนกตามสถานภาพ ตำแหน่งและขนาดโรงเรียน มีการปฏิบัติงานตามกลยุทธ์การบริหารตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีการปฏิบัติ 2 - 3 ด้านอยู่ในระดับน้อยถึง

ปานกลาง คือ ด้านการใช้แผนยุทธศาสตร์บริหารโรงเรียน จัดและใช้ห้องปฏิบัติการให้เกิดประโยชน์สูงสุดและด้านใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสม

2. ข้าราชการครูที่มีสถานภาพและตำแหน่งที่ต่างกัน มีการปฏิบัติงานตามกลยุทธ์ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาโดยรวมและรายด้าน 8 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารมีการปฏิบัติงานโดยรวมและรายด้าน 7 ด้าน มากกว่าครูที่เป็นกรรมการโรงเรียน และครูที่เป็นกรรมการโรงเรียนมีการปฏิบัติด้านทำโรงเรียนให้เป็นปัจจุบันมากกว่าผู้บริหาร

3. ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดแตกต่างกัน มีการปฏิบัติงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาโดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลาง มีการปฏิบัติงานโดยรวมด้านการจัดใช้ห้องปฏิบัติการให้เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสม และด้านพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐานมากกว่าข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดเล็ก และข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดกลางมีการปฏิบัติงานในด้านส่งเสริมบุคลากรให้ทำงานเต็มศักยภาพมากกว่าข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดเล็ก

4. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพ ตำแหน่ง และขนาดโรงเรียนต่อการปฏิบัติงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา โดยรวมและรายด้าน

สุแทน ฐานะ (2542 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาการดำเนินงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ 4 ด้าน คือการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา พบว่าโดยรวมแล้วผู้บริหารมีความเห็นว่ามี การปฏิบัติตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง แต่สำหรับครูวิชาการในโรงเรียนเห็นว่าการดำเนินการทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง

อำนาจ คงสมมาศ (2542 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนบ้านสมเด็จ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา พบว่า โรงเรียนได้มีการดำเนินการตอบสนองนโยบายการปฏิรูป

การศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงพบว่ามีปัญหาสำคัญในการดำเนินการบางอย่าง คือ บุคลากรมีภาระงานมากขึ้น จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา และงบประมาณไม่เพียงพอ ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริม สนับสนุน แก้ไขปัญหาเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สุนทร สีหามู (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนต้นแบบของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพแวดล้อมทั่วไปสำหรับการดำเนินงานมีความเหมาะสมดี แต่ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนแหล่งวิทยากรในชุมชน
2. ปัจจัยเบื้องต้นในการดำเนินงานมีความเพียงพออยู่ในระดับมาก ทั้งโดยรวมและรายด้าน ยกเว้นด้านงบประมาณ อยู่ในระดับน้อย
3. กระบวนการดำเนินงานมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้อย่างมีความสุข ด้านการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น ด้านการเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง ด้านการเรียนรู้แบบองค์รวม : องค์รวมแห่งการเรียนรู้ และด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนของตนเอง

ประยงค์ บุญคำมี (2544 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาการปฏิบัติงานตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนกันดาร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า บุคลากรโดยรวมเห็นว่า โรงเรียนกันดารมีการปฏิบัติงานตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาโดยรวมและรายด้าน 6 ด้านอยู่ในระดับมาก บุคลากรจำแนกตามขนาดโรงเรียนเห็นว่า โรงเรียนกันดารมีการปฏิบัติงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยรวมและเป็นรายด้าน 7 ด้านอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารโรงเรียน ครูที่เป็นกรรมการ เห็นว่า โรงเรียนกันดาร มีการปฏิบัติงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยรวมและเป็นรายด้าน 8 ด้าน อยู่ในระดับมาก และบุคลากรในโรงเรียนขนาดต่างกัน เห็นว่า โรงเรียนกันดารมีการปฏิบัติงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยรวมและรายด้าน 9 ด้านไม่แตกต่างกัน

พงษ์เพชร ทิพย์วงศ์ (2544 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องการปฏิบัติตามกระบวนการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม โดยเปรียบเทียบการปฏิบัติตามกระบวนการปฏิรูปการศึกษา 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนจัดตั้งกรรมการโรงเรียน ขั้นตอนประเมินความต้องการในการพัฒนา ขั้นตอนสร้างแผนปรับปรุงโรงเรียน ขั้นตอนปฏิบัติตามแผนและทำให้เกิดผลจริง ขั้นตอน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านปฏิรูปหลักสูตรและด้านปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือ ด้านการปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการ และด้านการปฏิรูปวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาทั้ง 4 ด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาทั้ง 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

จิราณูช พิสัยพันธ์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามแนวปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปากคาด จังหวัดหนองคาย พบว่า

1. การปฏิบัติงานตามแนวปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปากคาด จังหวัดหนองคาย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา ด้านการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา และด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามแนวปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปากคาด จังหวัดหนองคาย ระหว่างกลุ่มตัวอย่าง คือผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน โดยรวมและรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน

พรพรรณ สงวนเขียว (2546 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษากระบวนการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ผลการวิจัย พบว่า มีการปฏิบัติตามกระบวนการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และด้านการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามสถานภาพ พบว่าครูประถมที่มีตำแหน่งต่างกัน มีการปฏิบัติตามกระบวนการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วรุณรัตน์ ธงชัย (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชน ระดับอนุบาล อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชน ในระดับอนุบาล อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร และด้านการพัฒนาบุคลากร เมื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ ระหว่างโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดใหญ่ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประยูทธ กำสมุทร (2548 : บทคัดย่อ) ที่ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการที่ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า ระดับการดำเนินงานการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จำแนกตามสถานภาพ อายุราชการ และขนาดของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการดำเนินการอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ ด้านการร่วมกันวางแผนยุทธศาสตร์และการนำไปใช้ ด้านการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน และด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการรายงานและการเผยแพร่

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

โซลูโบว์ (Zolubos. 1998 : 3799) ทำการศึกษาผลกระทบของกฎหมายการปฏิรูปการศึกษา ค.ศ.1993 ต่อผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา ระหว่างปี ค.ศ.1993 - 1997 โดยคณะกรรมการสภาโรงเรียนเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการให้เป็นที่ไปตามกฎหมาย ได้เน้นระบบบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม คือให้บุคลากรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของโรงเรียน โดยมุ่งเน้นศึกษาใน 4 เรื่องคือ การปรับปรุงโรงเรียนโดยทั่วไป ประสิทธิภาพของสภาโรงเรียน สภาพแวดล้อมการทำงานของผู้บริหาร และการพัฒนาด้านวิชาชีพ โดยกำหนดตัวแปรอิสระของผู้บริหารไว้ ดังนี้คือ อายุ เพศ ประสบการณ์ในตำแหน่งและระดับการศึกษา พบว่ามีผลกระทบในด้านต่างๆ ไม่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารต่างกันมีผลกระทบในด้านการปรับปรุงโรงเรียนทั่วไปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แฮนเซน (Hansen : 1995 : 3478 -A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง มลรัฐนิวเจอร์ซีย์ : บุคแห่งการปฏิรูปเกี่ยวกับการศึกษาของครูอาจารย์ ปี ค.ศ. 1957-1990 พบว่า การศึกษานี้เป็นการ

ตรวจสอบการตอบรับของแผนงานการศึกษาของครูอาจารย์แห่งรัฐนิวเจอร์ซีย์ ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการกำหนดข้อบังคับ เกี่ยวกับวุฒิการศึกษาของครูอาจารย์ในช่วงทศวรรษ 1980 โดยในระหว่างนั้น ผู้กำหนดนโยบายได้ตรากฎหมายเกี่ยวกับมาตรการปฏิรูป รวมถึงการกำหนดเกรดเฉลี่ย 2.5 สำหรับการรับครูเข้าบรรจุในแผนงานนี้ และสำหรับรับรอง และยังได้กำหนดหน่วยกิตของแต่ละสาขาวิชาไว้ด้วย แม้ว่าข้อบังคับใหม่นี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในแผนงานการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยของครู แต่รูปแบบในการนำไปปฏิบัตินั้นก็แตกต่างกันไปตามประเภทของข้อบังคับ แผนการรับรองวุฒิและประเภทของสถาบัน

ฮานลอน (Hanlon. 1996 : 946) ได้ศึกษากฎหมายปฏิรูปการศึกษา ปี ค.ศ. 1989 ของรัฐโอไฮโอ กฎหมายระบุไว้ว่า ผู้ปกครองสามารถเลือกโรงเรียนให้ลูกได้ แต่ต้องอยู่ภายในเขตอำเภอเท่านั้น ซึ่งในการวิจัย ผู้วิจัยต้องศึกษาว่า อำเภอได้เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเลือกโรงเรียนให้บุตรหลานของตนได้มากน้อยเพียงใด หรือว่าการเลือกโรงเรียนเป็นแค่แนวคิดหรือเป็นเพียงนามธรรมเท่านั้น นอกจากนี้ทางเลือดยังหมายถึง ด้านปรัชญาการศึกษา วิธีการจัดการเรียนการสอนและความพยายามของโรงเรียนที่จะให้โรงเรียนได้รับการยอมรับจากชุมชนด้วย

ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนานโยบาย โดยการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรหลากหลายอาชีพ ครู อาจารย์ สมาคม กรรมการ ผู้ปกครอง นักเรียน กรรมการศึกษา เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ดังกล่าว กับการส่งเสริมให้เกิดทางเลือกต่าง ๆ ภายในอำเภอ นอกจากนี้ยังศึกษาว่ากลุ่มต่าง ๆ นั้นมีแนวคิดเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเลือกโรงเรียนให้ลูกกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นอย่างไร

ผลการศึกษาไม่พบว่า นโยบายของทางโรงเรียนมีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเลือกโรงเรียน ผู้ที่ต้องการให้มีการเลือกโรงเรียน เป็นบุคคล กลุ่มบุคคลที่เป็นผู้บริหารระดับสูงโดยเฉพาะด้านบริหารส่วนกลาง และคณะกรรมการการศึกษา นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้ปกครองต่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า โรงเรียนน่าจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกโรงเรียนอย่างเพียงพอ การวิจัย พบว่า โรงเรียนได้ให้ข้อมูลทางเลือกโรงเรียนแก่ผู้ปกครองอย่างเพียงพอ ทำให้การตัดสินใจลำบาก กลุ่มที่รวมการเลือกโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นครอบครัวคนรุ่นหนุ่มสาว มีระดับการศึกษาต่ำและมีรายได้น้อย

ริกดอน (Rigdon. 1996 : 2859 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ธุรกิจของการปฏิรูปการศึกษา : การวิเคราะห์ของการเข้าไปมีส่วนร่วมของบริษัทต่าง ๆ ในการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับ

การปฏิรูปการศึกษาแห่งมรัฐเคนดักก็ พบว่า ผลประโยชน์ทางธุรกิจมีส่วนสนับสนุนให้มีความคิดริเริ่มในการปฏิรูปการศึกษา โดยขยายจากระบบที่ยึดส่วนกลางไปสู่แผนงานทางการเลือกการศึกษาที่มีพื้นฐานทางการตลาด แบบจำลองการจัดการ และในทางเศรษฐศาสตร์ของพฤติกรรมของหน่วยธุรกิจ ไม่สามารถอธิบายได้เพียงพอเกี่ยวกับการกระจายความช่วยเหลือสำหรับการแข่งขันในการเข้ามีส่วนร่วมในการปฏิรูปการศึกษา การค้นพบจากการศึกษานี้แสดงให้เห็นหลายอย่าง คือ

1. ผลประโยชน์ทางธุรกิจได้แสดงบทบาทที่สำคัญมากในการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา
2. จึงให้เห็นถึงสถานภาพทางธุรกิจที่มีต่อการออกนโยบายทางการศึกษา
3. แสดงให้เห็นว่า อัตราการเปลี่ยนแปลงสถานะทางธุรกิจมีผลต่อการปฏิรูปการศึกษา
4. แสดงให้เห็นว่า ขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงนโยบายจะได้รับการสนับสนุนโดยผลประโยชน์ทางธุรกิจ ซึ่งมีสิ่งที่มีอิทธิพลอย่างมาก คือ โครงสร้างและการเคลื่อนไหวของความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและการปกครองนั้น เกินภาระที่ผู้บริหารจะรับคนเดียวได้ จึงต้องมีชุมชนเข้ามาร่วมช่วยเหลือ

คาลลอน (Kallon. 1997 : 2004 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์การปฏิรูปการศึกษาตามแบบแผนในเซียร์รา ลีออน (Sierra Leone) โรงเรียนประถมศึกษาและการศึกษาของครู ซึ่งเป็นการศึกษาแบบ Interpretive ของการจัดปฏิรูปการศึกษาตามแบบแผนที่ได้วางเอาไว้ใน เซียร์รา ลีออน การปฏิรูปการศึกษานี้ คือ “การเผยแพร่หลักสูตรประถมศึกษาในเชิงนวัตกรรม ซึ่งได้ดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในห้องถิ่นของเซียร์รา ลีออน” ผลการศึกษายืนยันได้ว่า ได้มีการพัฒนาเนื้อหาแบบก้าวหน้า คือมีความเข้าใจในการที่จะพัฒนาและใช้หลักสูตร ที่ส่งเสริมและตอบสนองวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การช่วยเหลือจากองค์การเหลือหน่วยงานภายนอก การสนับสนุนจากชุมชน ครูโรงเรียนประถมศึกษา อาจารย์และนักศึกษา แม้การพัฒนาจะเป็นที่ตระหนักว่ามีขึ้นในเรื่องการปฏิรูปสถาบันการศึกษา และเพื่อเป็นการเอื้อต่อการดำรงชีวิตในสังคมเพื่อความอยู่รอด แต่จะเป็นการสูญเปล่า ถ้าขาดการสนับสนุนจากรัฐบาลในการช่วยเหลือการปฏิรูปและการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมอย่างต่อเนื่องในการดำเนินการ และการติดตามผลอย่างจริงจัง

ลอว์เรนซ์ (Lawrence. 1996 : 534) ได้ศึกษาผลของการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา บทบาทความรับผิดชอบ และความสัมพันธ์ของครูใหญ่ ตลอดจนโครงสร้างอำนาจ

หน้าที่ของโรงเรียน ให้การศึกษาในโรงเรียน 3 โรง คือ โรงเรียนมัธยมมิลเบอร์รี่ โรงเรียนมัธยมราไนท์ และโรงเรียนมัธยมคิง ผลการศึกษาและเมื่อพิจารณาในแง่การจัดการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับ (accountability) ผู้ใหญ่จะต้องมีบทบาทเป็นผู้จัดการทั้งในเรื่องงบประมาณ การประเมินบุคคล และการควบคุมดูแล และมีบทบาทเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง เช่น เป็นผู้มีส่วนร่วม เป็นผู้สืบค้นและเป็นผู้ประสานเชื่อมโยง นอกจากนี้ในการเสริมสร้างให้เปิดโรงเรียนที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การเปลี่ยนแปลง เช่น ระบบของการศึกษาที่เกิดขึ้นได้ก็คือเมื่อหลายฝ่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน เช่น ผลการเรียนของนักเรียน การทำงานทำได้ของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษา ครูใหญ่จะต้องให้นิยามสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพ ในด้านการสร้างขนบธรรมเนียมใหม่ให้กับโรงเรียนในด้านการประเมินตนเอง และการสร้างสิ่งใหม่ ๆ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ผลข้อมูล การตัดสินใจร่วมกันอย่างจริงจังของผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

วอสเดน (Wasden, 1996 : 2316) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงผู้นำในโรงเรียนประถมศึกษาศึกษา 23 โรง ในโรงเรียนประถมศึกษา เซนเทนเนียล มลรัฐยูทา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อผู้มีส่วนร่วมของโปรแกรมการศึกษาดังกล่าว เนื่องจากการปฏิรูปการศึกษาในระดับท้องถิ่น มลรัฐ และระดับชาติของอเมริกา เริ่มเป็นระบบมากขึ้น และเปิดโอกาสให้หลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูป ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การศึกษาครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์และการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูใหญ่ประจำการ ครูใหญ่ที่รับตำแหน่งใหม่ ครูและสมาคมผู้ปกครอง ผลการศึกษาพบว่า แม้ครูใหญ่เป็นบุคคลสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ครูและสมาคมผู้ปกครองก็มีบทบาทสำคัญที่ช่วยทำให้เป้าหมายของโปรแกรมของโรงเรียนเซนเทนเนียลสำเร็จลุล่วงได้ และยังพบว่า มีบางส่วนที่ทั้ง 3 กลุ่มไม่เห็นด้วย ก็คือ ความวิตกกังวลเกี่ยวกับการย้ายครูใหญ่ และการมีแผนงานและวิธีการดำเนินงานสำหรับปีการศึกษาหน้าอย่างเพียงพอ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การปฏิรูปการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อเร่งพัฒนาคุณภาพของประชากรของชาติ เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก การพัฒนาปรับปรุงระบบการบริหารจัดการศึกษาและพัฒนาการปฏิรูปการศึกษา เป็นอีกทางหนึ่งที่ทุกฝ่ายต้องเร่งช่วยกัน จากงานวิจัยของ ชัยณรงค์ แสงคำ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติตามแนวนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติตามแนวนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียน

ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ในโรงเรียนขนาดที่ 2 โดยรวม
 อยู่ในระดับปานกลาง และจากงานวิจัยของ ทองทิพย์ สิงห์หลง (2542 : บทคัดย่อ) ที่ได้
 ศึกษา การปฏิบัติงานตามกลยุทธ์การบริหารตามแนวการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียน
 ประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานใน
 โรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีการปฏิบัติงานตามกลยุทธ์การบริหารตามแนวปฏิรูปการศึกษา
 โดยรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย
 ข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลางมีการปฏิบัติงานโดยรวม ด้านการจัดใช้
 ห้องปฏิบัติการให้เกิดประโยชน์สูงสุด การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสม และด้าน
 พัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐาน มากกว่าข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดเล็ก และข้าราชการครู
 ในโรงเรียนขนาดกลางมีการปฏิบัติงานในด้านส่งเสริมบุคลากรให้ทำงานเต็มศักยภาพมากกว่า
 ข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดเล็ก และจากงานวิจัยของ จิราอนุช พิสัยพันธุ์ (2546 : บทคัดย่อ)
 ที่ศึกษาการปฏิบัติตามแนวปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการ
 ประถมศึกษาอำเภอปากคาด จังหวัดหนองคาย ระหว่างกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียน
 และครูผู้สอน จากผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนที่มี
 ขนาดแตกต่างกันมีสภาพการปฏิบัติงานตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนที่เปิดสอน
 ถึงช่วงชั้นที่ 1 - 2 อำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1
 แตกต่างกัน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการศึกษาในการพัฒนา
 และปรับปรุง ตลอดจนการวางแผนในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถตาม
 วัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนการจัดการศึกษาของชาติ โดยมีกรอบการปฏิรูปการศึกษา
 4 ด้าน คือ ด้านปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา
 การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา
 เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหาและยกระดับมาตรฐานการศึกษา
 ของชาติให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป